

Sadržaj

Uvod 11

1. Magična posuda 19

Pre-hrišćanski izvori, mitologije sveta, šamanizam. Mabinogijan, keltski kotao izobilja.

2. Hristov pehar 35

Hrišćanski Gral. Britanski korpus. Džefri od Monmauta. Vejs. Kretijen de Troa. Viteštvo. Ugladena ljubav. Trubaduri. Rober de Boron. Ciklus Vulgate. Perseval. Malori.

3. Glastonberi i Gral 53

Glastonberi. Josif iz Arimateje. Pehar. Bunar. Podzemni svet.

4. Artur i Sveti Gral 71

Kralj Artur. Merlin i Gral. Potraga za Gralom. Mač u kamenu. Ekskalibur. Kamelot. Ostrvo Avalon.

5. Gralske misterije 89

Templari. Katari. Kapela Roslin. Ren l Šato. Torinski pokrov

6. Oživljavanje Grala 107

Gral u 18. i 19. veku. Viljem Blejk. Tenison. Vagner. Prerafaeliti. Obri Berdsli.

7. Savremena opsesija 123

Gral u 20. veku. T.S. Eliot. Jung. Tolkin. T.H.Vajt. Džozef Kembel. Hitler i nacisti.

8. Film i Gral 141

Prikazi na filmskom platnu. Džordž Lukas. Stiven Spilberg. Džon Borman. Monti Pajton. Gospodar prstenova.

Bibliografija 161

Veb sajtovi 164

7.Savremena opsesija 119

Gral u 20. veku. T. S. Eliot. Jung. Tolkin. T. H. Vajt. Džozef Kempbel. Hitler i nacisti.

9.Film i gral 135

Prikazivanje u filmovima. Džordž Lukas. Stiven Spilberg. Džon Borman. Monti Pajton. Gospodar Prstenova.

Bibibliografija

Vebsajtovi 159

Uvod

Uprkos svim njegovim slikovitim osobinama, u pogledu svetog Grala uvek ostaje nešto suštinski neuhvatljivo. Kada joj se približe tragalac, vizionar ili naprosto radoznalac, ova zagonetka obavijena tajnom izgleda kao da povremeno izmiče van domašaja razumevanja. Iako na prvi pogled prepoznatljiva, kao što su to i likovi kralja Artura, Merlina i vitezova okruglog stola, sa kojima se, uostalom, i poistovećuje, ona smesta osujećuje očekivanja i težnje ka detaljnijoj analizi. Koreni predanja o Gralu mogu se naći u davnoj prošlosti Zapada, ali se isto tako može videti da ono sadrži elemente istočne mistike. Sa svoje strane, Gral je bio pred-met poštovanja, posvećenosti, žudnje, kao i moćno oruđe političke i verske propagande.

Može se primetiti da on ima osobine ogledala, pošto odražava narode i sisteme verovanja koji su ga ugradili u svoj pogled na svet. Složenost njegovog porekla ravna je njegovoj trajnoj privlačnosti, kao metafore za traganje, krajnje dostignuće, a ponekad i bolni, konačni neuspeh. Razmrsiti zapetljanu istoriju njegovog razvoja znači ispričati dejstvenu priču o snovima i ambicijama čovečanstva, njegovim trijumfima, opsesijama i najmračnijoj okrutnosti. Ali, Gral ne pripada samo prošlosti kao suvišni relikv iz starine: predanje o njemu je živo i nastavlja da se razvija i u savremenom svetu.

Kroz francuskog pesnika Kretijena de Troa iz Šampanje kristalizovala se priča o Gralu kakvu danas poznajemo. U svom radu između 1170. i 1190. on je napisao niz romansi koje se snažno oslanjaju na britanske priče o Arturu. Ogromna popularnost kralja Artura u srednjem veku potekla je od činjenice da je jedna takva ličnost, kakav je bio Ričard Lavljeg Srca, nazvala svoj mač imenom Ekskalibur. Da li se to može protumačiti kao nešto što bismo danas nazvali pokušajem stvaranja „konotacija“ ili je odražavalo čvrstu veru u vrednosti za koje izgleda da ih je otelovljavao Artur, teško je reći. U svakom slučaju, to jasno ukazuje da su postojale moćne priče i mitovi koji su bili poznati u svim društvenim slojevima.

De Troa je uveo simbol Grala u svoju konačnu verziju priče „Conte del Graal“ ili „Priča o Gralu“. On na dvor kralja Artura uvodi ideju o fizičkoj i duhovnoj potrazi. Jedan velški mladić po imenu Perseval preduzima niz avantura u svom nastojanju da postane vitez na Arturovom dvoru, a u jednoj od njih se susreće sa tajanstvenim Kraljem Ribara i na njegovom dvoru vidi Gral. Kralj Ribara je bio ranjen ili osakaćen i on Persevalu poklanja mač. U tom trenutku procesija Grala ulazi u zamak. Tu procesiju čine mladići koji nose koplje koje „krvari“, mlada žena koja nosi blistavi Gral načinjen od dragocenog materijala i devica sa izrezbarenom činijom. Gral ima moć da, postavljanjem ritualnog pitanja, izleći kralja i oživi njegovo kraljevstvo, „pustu zemlju“ na koju je njegova rana direktno uticala. Perseval ne uspeva da postavi pitanje, pa nakon što je kasnije uvideo svoj neuspeh, on ostatak svog života posvećuje potrazi za Gralom. To je takođe pokrenulo i druge vitezove da se daju u potragu.

Po tome, Gral nije specifično hrišćanski predmet i Kretijen je priču ostavio nedovršenu za života. Mogu se naći mnoge paralele između te priče i keltskih priča o Arturu. I hrišćanska i prehrišćanska verzija poseduje snolik kvalitet i kao da deluje na nivou čiste simbolike. U tom smislu one predstavljaju šifrovano, evoluirajuće misteriozno predanje.

Sveti Gral postaje izričito hrišćanski simbol u „Josifu iz Arimateje“ Robera de Borona, koji se pojavio oko 1190. Tu je on posebno opisan kao pehar sa Poslednje večere i kao posuda u koju je Josif iz Arimateje uhvatio Hristovu krv. Ali, u tome se de Boron nadograđuje na jednu već postojeću pripovedačku tradiciju, koja datira iz prehrišćanskih keltskih kultura, ili

još ranije. Književnost, poznata pod nazivom britanski korpus, kombinuje keltsku mitologiju i priče o Arturu sa Galom, prateći razvoj hrišćanstva u Britaniji i Evropi. Priča se da je Josif iz Arimateje doneo Gal u Glastonberi i da je osnovao prvu hrišćansku crkvu u Britaniji. Gal je postao simbol keltskog hrišćanstva, spajajući paganska verovanja sa tom novom verom donetom sa Srednjeg Istoka.

U keltskoj mitologiji, Gal ima pandane u drugim magičnim posudama, kao što je magični kotao, koji se više puta pojavljuje u pričama kao što je npr. „Trofeji iz Anvna“, koje se nalaze u Mabinogijanu. Značajno je to što on može da vrati mrtve u život i obezbedi beskonačnu količinu hrane, što liči na mnoge osobine za koje je kasnije rečeno da ih ima Gal. Svete posude, kao što je grčki Dionisov pehar, koji daje inspiraciju, i kotao Dagde, drevnog irskog boga koji je posedovao kotao izobilja, mogu se naći u mnogim religijama i kulturama. Kotao izobilja se može smatrati središnjim motivom šamanističkih kultura i ritualnih ceremonija karakterističnih za njih. Ilustrativni reljefi na kotlu iz Gunderstrupa (Danska) koji potiču iz 1. ili 2. veka pre Hrista izgleda da prikazuju boga sa rogovima okruženog životinjama, pa je ukazano da bi to moglo da predstavlja lik šamana koji komunicira sa duhovima sveta prirode. Mnoge šamanske kulture su nastojale da steknu natprirodne veštine i sposobnosti pomoću halucinogenih preparata, a uloga kotla u tom procesu je ujedno i praktična i simbolična. Kotao iz Gunderstrupa takođe prikazuje i slike mrtvih ratnika koji možda čekaju da ih vrati u život rogati bog Cernunos. Oni se mogu ponovo roditi ako se najpre potopi u magični kotao počev od glave.

Tokom srednjeg veka, Gal je postao blisko povezan sa katarima i templarima. Obe te grupe su bile hrišćanske po poreklu, ali su razvile disidentske sisteme verovanja koji su se oslanjali na jeretičke izvore, kakvi su bili učenja gnostika, oslanjajući se takođe na istočnjačku mistiku. Mnoge priče povezuju katere sa Galom, dok se na templare gledalo kao na njegove čuvarke. Obe te grupe je na užasan način progonila ortodoksna crkva, iz čega su nastale mnoge teorije o njihovom odnosu prema Galu. Na razne načine je dokazivano da je Gal, zapravo, sanduk koji sadrži torinski pokrov, koji su templari čuvali u određenom periodu, i da sveti Gal zapravo može da predstavlja svetu lozu koja potiče direktno od Hrista.

Interesovanje se potom usmerilo na kapelu Roslin u Škotskoj, za koju neki veruju da je u njoj smešten pravi Gal, kada su templari pobjegli od progona u Evropi.

Godine 1207. Volfram od Ešembaha je stvorio „Parsifala“, priču u kojoj Gal postaje kamen, a ne uobičajeni simbol pehara. Njegova verzija priče o Galu sadrži mnoge uticaje sa Istoka i uključuje mnoge ideje koje nalazimo u alhemiji. To odražava susret kultura do koga je došlo tokom krstaških ratova i ukazuje na mešanje ideja koje se odigralo u pozadini tog verskog rata.

Tokom 18. i 19. veka došlo je do velike obnove interesovanja za srednjovekovni period, pa je potraga za Galom iz romansi o Arturu postala veliki izvor inspiracije za nove generacije slikara, pisaca i kompozitora. On se pojavljuje u delima preraphaelita, Viljema Blejka, Tenisona, Obrija Berdslija i postaje osnov „Parsifala“ Ričarda Vagnera.

Fascinacija Galom je porasla u 20. veku i našla izraz i tumačenje u širokom spektru kulturnih oblika i ideja. Pesnik T. S. Eliot zasniva veliki deo svoje revolucionarne poeme „Pusta zemlja“ na pričama o Galu, a epski pripovedači poput T. H. Vajta i Tolkina nastavljaju tradiciju usvajanja elemenata starijih tekstova radi stvaranja sopstvenih mitologija. Mitolozi poput Džozefa Kempbela opširno su pisali o toj temi, a ona je postala važan univerzalni simbol za psihologa Karla Junga i njegovu ženu.

U mnogo goroj varijanti, priča o Galu iz Vagnerovog „Parsifala“ postala je inspiracija za

Adolfa Hitlera, a nacistička partija je prisvojila i izvitoperila temu potrage za Gralom. Poznato je da je Hitlerovo interesovanje za okultno i mitologiju uključivalo i fascinaciju drevnim artefaktima. U tom kontekstu se Gral može videti kao jedan mračniji simbol opsesije i manije, baš kao što u svom pozitivnijem aspektu on predstavlja simbol potrage, borbe, isceljenja i obnove.

Pokazalo se da on utiče na filmsko stvaralaštvo, od uzvišenog, kakav je „Ekskalibur“ Džona Burmana, pa do smešnog, u satiri Montija Pajtona „Sveti Gral“. U filmovima Stivena Spilberga i Džordža Lukasa predanje o Gralu se pokazalo i kao implicitni i kao eksplicitni obrazac za pripovedanje, a na početku novog veka, taj ciklus je zatvorio pun krug sa nedavnom trilogijom „Gospodar prstenova“.

Sveti Gral je slika koja moćno i privlačno deluje na savremenu psihu, a nastavak njegove evolucije dokaz je njegove neverovatne simboličke fleksibilnosti. Mi smo došli do uverenja da sveti Gral predstavlja simbol ličnog nastojanja, kolektivnog putovanja i jednog konačnog dostignuća u svim oblastima ljudske delatnosti. To što najpopularniji današnji filmovi na Zapadu sadrže elemente koji sežu daleko u praistoriju možda zvuči iznenađujuće, ali time se potvrđuje ciklična priroda ljudskog postojanja i kulture.

Sveti Gral

1

Magična posuda □ Prehrišćanski izvori

Danas se na sveti Gral gleda kao na specifično hrišćanski simbol. U srednjovekovnim romansama od 12. veka pa nadalje on je opisan kao pehar koji je koristio Hrist na poslednjoj večeri, a posle je u istu tu posudu Josif iz Arimateje sakupio Hristovu krv. U mnogim pričama o hrišćanskom Gralu, prikazano je da on poseduje obnavljajuće, isceljujuće i okrepljujuće osobine, i duhovno i fizički. Može se primetiti da se detalji u pogledu hrišćanskog Grala menjaju u raznim verzijama te priče, o kojima se detaljnije govori u kasnijim poglavljima, ali su ovo osnovne ideje koje se vezuju za njega.

Međutim, ideja svete posude koja se visoko ceni u društvu i vezuje se za obnovu i regeneraciju, može se naći u obilju prehrišćanskih izvora. Zaista se mogu naći paralele između velikog broja različitih kultura, a te ideje i motivi koji se ponavljaju u njima našle su odjeka u kasnijim verzijama priče o Gralu. Kao što ćemo videti, to su univerzalni elementi predanja o Gralu koji su doprineli održanju njegove privlačnosti i njegovom uspehu kroz istoriju. Oslanjajući se na postojeće narodne priče i predanja, koje su često sadržale drevna verovanja i predstave, pesnici i pisci srednjovekovnog perioda hristijanizovali su Gral. Da bismo stekli uvid u bogatstvo mitova o Gralu, moramo da pogledamo u daleku prošlost, u kojoj počinju mnogi aspekti njegovog kasnijeg oblika. Tokom perioda poznatog kao neolit, ili novo kameno doba, kultura evropskih ljudi doživljavala je velike promene. Utvrđeni način preživljavanja lovaca-skupljača čije nomadske navike potiču od samih početaka

ljudske vrste, ustupao je mesto uređenijem, poljoprivrednom načinu života. Male porodice ili društvene zajednice obrađivale su zemlju i polagano sticale veću kontrolu nad snabdevanjem hranom i sudbinom svog kolektiva. Ta socio-ekonomska revolucija bitno se odrazila na sistem vrednosti i verovanja ljudi tog perioda. Izgleda da je novi način života doneo sopstvene brige i odgovornosti, koje su se izrazile u velikim megalitskim građevinama kao što su Duga mogila iz Zapadnog Keneta i kameni krug Avberi iz Viltšajra u Engleskoj. Izgleda da je u to vreme rasla opsesija plodnošću i zemlje i samih ljudi. Veliki kamenovi iz Avberija tumače se kao seksualni oblici. Između faličkih kamenova su rasuti kamenovi „sa širokim bedrima“ čiji puniji oblik podseća na ženski. Istovremeno, počinje da se pridaje značaj, ili se posebno naglašava, obožavanje predaka koje se izražava sahranjivanjem kostiju na lokalitetima kao što je Duga mogila iz Zapadnog Keneta, koji su postali važni centri rituala. U osnovi toga stoji briga za uspeh žetve, plodnost njihovih životinja i njih samih. To je koren simbolike roga izobilja koji je prepun voća ili žita. Smatralo se da su predaci važna karika između živih i sila prirode, koje su mogle da se predstave individualizovanim božanstvima.

Tokom neolitskog perioda postojala je opšta sklonost da se kosti sahranjuju kolektivno, što ukazuje da je moć pripadala grupama ljudi, možda važnim porodicama.

Izgleda da je u tom periodu istorije bio dominantan uticaj Velike Majke Boginje Zemlje, što pokazuju brojne grobnice tog perioda koje imaju oblik materice, kao i to što su lokaliteti poput Kalaniša u Škotskoj smeštani u blizini brda čiji oblik često podseća na figuru boginje koja leži.

Običaj da se važni pojedinci sahranjuju sa vrlo cenjenim predmetima pojavio se tokom bronzanog doba (2200.-700. g. pre Hrista), što ukazuje na to da se moć tada premestila sa grupa ili porodica na pojedince, figure visokog statusa. Predmeti sa kojima se sahranjivalo, poput pehara iz Duge mogile u Zapadnom Kenetu, nađeni u starim grobnicama, ukazuju da je postojalo verovanje u zagrobni život ili život na drugom svetu, gde će preminuli koristiti pehar. Tokom bronzanog doba, bilo je uobičajeno da se pehari stavljaju u grobnice. Oni su uglavnom pravljeni od gline, ponekad od ćilibara, a mnogo ređe od zlata. Jedan nedavni primer je pehar pronađen u Ringl moru u Kentu, u mogili iz bronzanog doba. On datira iz 1700.-1500. pre Hrista i misli se da predstavlja ritualni dar nekom važnom lokalnom vođi. Iskovan je od jednog grumena zlata i predstavlja dokaz da je u to vreme postojala visokorazvijena veština obrade metala. Pehari koji su stavljani pored pokojnika mogli su biti namenjeni za pijenje alkohola u obliku medovine ili piva, a to bi moglo da ukaže na važnost kolektivnih gozbi za ostvarivanje lojalnosti i bliskih veza. Sigurno je da su se pehari smatrali isto tako važnim predmetima kao što su to bila oružja poput mačeva, sekira i bodeža.

Svetske mitologije

Slika kutije ili posude sa svetim ili onostranim konotacijama može se naći u brojnim svetskim mitologijama. Mada se detalji ili kontekst razlikuju, osnovni elementi predanja i simbolike se stalno iznova javljaju. Grčki mitovi sadrže brojne priče koje opisuju upravo takve magijske predmete. Veštica Medeja koja pomaže Jasonu u potrazi za zlatnim runom poseduje kazan ponovnog rođenja, a njegovo dejstvo pokazuje tako što baci u njega jednu isečenu staru ovcu, a izvadi živo jagnje. Značajni elementi te priče koji su paralelni sa predanjem o Gralu jesu teme potrage i magične posude. Poput kasnijih vitezova Grala, i Jason mora da se suoči sa mnogim nedaćama i preprekama da bi postigao svoj cilj.

Platon se poslužio slikom grčkog pehara, posude sa dve drške koja je služila za mešanje vina i vode, kao metaforom za stvaranje univerzuma. Mešavinom raznih elemenata u tom

preobražujućem peharu, božanstvo je stvorilo život. Bog Dionis iz svog pehara daje čovečanstvu nadah-nuće.

U drugom mitu je Had, bog podzemlja, ponudio Persefoni pehar sa semenkama nara. Nakon što je pojela šest semenki, bila je prisiljena da živi u podzemnom svetu sa Hadom. Ali, njena majka Demetra se nagodila sa Hadom da dopusti Persefoni da se svake godine vraća na zemlju i živi na njoj šest meseci. (Ovo je izvor kasnijih hrišćanskih priča o sporazumu sa đavolom.)

Kada se Persefona posle pola godine vrati na zemlju, koja je ostala pusta od tuge zbog njenog odsustva, zemlja se podmlađuje i ponovo vraća u život. Ova priča pokazuje drevnu zaokupljenost ciklusom godišnjih doba, godišnjim procesom smrti i obnove vegetacije, a međuodnos tih godišnjih doba personifikovan je u obliku bogova i boginja. To je takođe preteča kasnijih priča o Gralu, u kojima zadobijanje tog pehara omogućuje pustoj zemlji da ponovo procveta. Motiv magičnog pehara opet se javlja u jednoj od priča o grčkom junaku Heraklu. U tom primeru, da bi ukrao stoku od Geriona koji živi na ostrvu Eritiji, Herakle od Helija, boga sunca, pozajmljuje džinovski zlatni pehar. Helije je koristio taj pehar za svoje sopstveno večernje putovanje preko okeana, kako bi se vratio na istok. Herakle se može smatrati i tragaocem, a i likom koji predstavlja snagu i plodnost, u vezi sa životvornim osobinama Sunca. Korišćenje pehara da bi se došlo do stoke u kasnijim mitovima o Gralu se pretvorilo u obilje i bogatstvo.

Jedan važan i rasprostranjen mit o Suncu koji pripada keltskom narodu na Britanskim ostrvima ima slične elemente kao i Helijevo putovanje. Svakog dana, nakon što bi zašlo na zapadu, Sunce bi brodom bilo preneto kroz podzemni svet, spremno da se narednog dana pojavi na istoku. U toj priči se pojavljuju brojne teme o simbolici pehara/broda, koje će kasnije naći odjeka u mitologiji Grala. Magijska posuda ponovnog rođenja i obnove povezana je sa temom putovanja u drugi svet. U legendama o kralju Arturu, nakon njegove smrti, on je prenet brodom na tajanstveno ostrvo Avalon na zapadu. U nekim verzijama te priče, Artur je ostavljen da počiva u pećini i čeka na trenutak kada će ponovo postati kralj Britanije. Detalji se razlikuju, ali slika koja se stalno vraća je ponovno rođenje i Artur koji čeka da opet postane kralj.

U drevnom Egiptu nalazimo sliku magične, životvorne posude koja je povezana sa boginjom Satet. Njeno ime se pojavljuje na natpisima na grobovima koji datiraju iz 2289. do 2255. pre Hrista. Satet je povezana sa godišnjom poplavom reke Nila, periodom koji je poznat pod imenom „akhet“, plavljenje. Obilne kiše u egipatskim planinama između juna i septembra dovode do izlivanja ove reke, koja nosi i vodu i dragoceni plodni mulj. Kaže se da svake godine boginja Izida u „noći suza“ prolije suze koje Satet ulije u svoj ćup i izlije u Nil. Kaže se da ona poseduje četiri vaze i moć da svojom vodom pročisti mrtve i pomogne im u njihovom ponovnom rođenju u zagrobnom životu. U tom smislu ona je i boginja vode i božanstvo plodnosti, a oba ta detalja sjajno se uklapaju u celinu. Na ostrvu Elefantina na Nilu podignut je hram u njenu čast. To je jedna od prvih tačaka koje dostižu vode poplave, koje se mere „nilometrom“, oznakom dubine uklesanom u stenu na obali te reke.

I u drugim kulturama širom sveta pehar je važan u religiji i mitologiji. Na Tibetu je prolaznost života i smrt ljudskog tela simbolizovana u tibetanskom peharu-lobanji. Jedna tibetanska boginja se ponekad prikazuje kako pije iz pehara-lobanje, i on se koristi za religijske ceremonije. Ona je, pomoću svoje regenerativne moći, u stanju da preobražava, i pokreće mrtve ka višim nivoima svesti.

U tom kontekstu, narod Inuiti sa Grenlanda imaju interesantan mit o polarnoj svetlosti ili

Aurori Borealis. Verovalo se da duhovi mrtvih, koji igraju igru sa lobanjom morža, stvaraju treperavu zavesu obojene svetlosti. Mrtvi žele da se pridruže živima, pa svako ko vidi te svetlosti treba tiho da zvizne kako bi potvrdio njihovo prisustvo. Ovde životinjska lobanja postaje most između dva sveta, živih i mrtvih, baš kao što hrišćanski Gral povezuje zemaljski svet sa božanskim i nebeskim domenom.

U nordijskim kulturama dosta se govori o magičkim posudama i podjednako moćnim napicima za koje se veruje da one sadrže. Boravište nordijskih bogova bio je Asgard, koga je prvobitno naseljavala grupa bogova po imenu Vaniri. Kad je u Asgard došla protivnička grupa, Aesiri, ona je zaratila protiv miroljubivijih Vanira. Na kraju je potpisano primirje, potvrđeno tako što su svi prisutni bogovi pljunuli u činiju. Iz te činije se pojavljuje novi bog, Kvasir, koji postaje bog mudrosti.

Odin, jedan od Aesira, povezan je sa Kvasirom preko medovine nadahnuća. Taj magički napitak je nastao kad su Kvasira ubila dva patuljka, izvadila mu svu krv, pomešala je sa medom i ostavila da fermentiše. Značajno je što su oni nasuli njegovu krv u dva bokala po imenu *son*, što znači „istina“ i *bodn*, što znači „dar“ ili „molitva“. Oni ih mešaju u kotlu po imenu *odrorir*. To se može prevesti i kao „nadahnuće“ i kao „Odin koji besno riče“, pošto je Odin poznat kao lualica žedna znanja, koja i putuje da bi popila taj specijalni napitak.

Nakon niza avantura u kojima se Odin preobražava u razne oblike, uključujući i običnog čoveka i zmiju, on ispija tu medovinu koju je u jednoj pećini sakrio neki div. Leteći u obliku orla, Odin se vraća u Asgard, a progoni ga taj div koji je takođe uzeo oblik orla. Div gine kad uleti u vatru koji su zapalili ostali bogovi. Odin povraća medovinu u posude, ali jedan deo prosipa na zemlju. Kaže se da od tih kapi pesnici dobijaju svoje nadahnuće.

I opet je tema opasne potrage kombinovana sa konceptom svete posude koja sadrži krv jednog božanstva, baš kao što se kaže da je Isusova krv sakupljena u pehar. Cvetanje poezije podstaknuto inspiracijom podseća na cvetanje na zemlji. Kao što ćemo pokazati u narednim poglavljima, Gral predstavlja ogroman izvor inspiracije za pesnike i slikare tokom istorije.

Šamanizam

Lik šamana se može naći u najdrevnijim kulturama, a šamanska praksa se u nekim delovima sveta održala do dana današnjeg. Taj izraz potiče od sanskriptske reči „samana“, što znači „isposnik“ ili „onaj koji zna“. Šaman je obično plemenski vođa sposoban da putuje u drugi svet i komunicira sa njim da bi pomogao svom narodu i lečio bolesti. Šamanizam je možda nastao pre 20000 do 40000 godina. Uloga šamana je da bude nešto kao kombinacija čarobnjaka, iscelitelja, učitelja i mistika. Primeri šamanske tradicije mogu se naći među plemenima severnoameričkih Indijanaca i među urođenicima Južne Amerike.

Šamanizam je bio važan dao verske prakse i mnogih drugih naroda, od Afrike do Sibira, i bio je prisutan u starim kulturama mnogih evropskih zemalja. Veoma često šaman dospeva u stanje ekstaze ritualnim korišćenjem narkotika koji mu omogućavaju da se kreće između svetova živih i mrtvih da bi pomogao pojedincima, ili grupi, ili plemenu. Uloga pehara ili kazana u pripremi napitaka koji menjaju percepciju u šamanskim ritualima verovatno je bila pradavni model moći hrišćanskog Grala. Moguće je da su koren mnogih keltskih mitova koji govore o magičnim kotlovima bili šamanski rituali. Na kotlu iz Gunderstrupa u Danskoj, koji potiče iz 1. ili 2. veka pre Hrista, naslikan je rogati bog okružen životinjama, a neki su to protumačili kao predstavu keltskog šamana koji komunicira sa duhovima prirode. Biljke i gljive, poput muhare (magijska gljiva), koje menjaju stanje uma, sadrže psihoaktivne supstance koje mogu da potpomognu nastanak vantelesnog iskustva. Šaman takođe može da dospe u stanje transa neprekidnim udaranjem u bubanj ili ritualnim plesom. Ostali metodi

uključuju pevanje, pojanje, nespavanje i post. Turski derviši koji se vrte da bi postigli drugačija stanja svesti predstavljaju primer srodan sa pomenutim tehnikama.

Šaman putuje u duhovne onostrane svetove da bi stupio u kontakt sa duhovima predaka, demonima, bogovima ili božanstvima prirode. Ponekad on pomaže u odvođenju umirućeg u zagrobni život ili se bori sa šamanima drugih plemena. Njegovo putovanje se često doživljava kao letenje, pa se ponekad kaže da su šamani u stanju da se pretvaraju u životinje i ptice.

Mabinogijan

Niz velških mitova i legendi u proznom obliku koje je u 19. veku sakupila i prevela leđi Šarlota Gest (*Charlotte Guest*) nosi zajednički naziv *Mabinogijan*. Prevod ovog naslova je „Priče o mladosti“, a zbirka govori o herojskim delima i podvizima koji su često povezani sa magijskim temama i tajanstvenim i magičnim drugim svetom. Ona sadrži neke od prvih priča o kralju Arturu. Ove priče spadaju u najranije zabeležene keltske mitove i predstavljaju važnu osnovu za romanse o Gralu kasnijih srednjovekovnih pisaca kao što je Kretijen de Troa. Veruje se da su napisane negde između 1060. i 1250. godine. Te priče je izvorno napisalo nekoliko autora, a oslanjaju se na usmeno predanje koje je postojalo u to vreme. One kombinuju paganske elemente iz britanske prošlosti sa hrišćanskim vrednostima i idejama.

Ali, tu su predstave Grala i kralja Artura potpuno drugačije od kasnijih, eksplicitnije hrišćanskih, prozних ciklusa. Umesto pehara, nalazimo sliku magičnog kotla. Veliki pesnik Taliesin, koji je glavni bard Britanskih ostrva, dobija svoju veštinu i talenat iz magičnog kotla. Taj kotao pripada Keridveni, keltskoj boginji plodnosti posebno povezanoj sa krmačom. U toj priči, Keridvena je spravljala napitak za svog ružnog sina Avagdua – reč koja znači tama – koji mu je davao znanje i mudrost. Ona naredi svom slugi Gvionu da promeša napitak, s tim da ne sme da ga okusi. Sticajem okolnosti, iz kipućeg napitka izleteše tri kapi i opekoše mu prst. Ne razmišljajući, on stavi bolni prst u usta i tako stekne veliku mudrost.

To razbesni boginju koja počne da ga progoni. Oni oboje menjaju oblik nekoliko puta. On postaje zec, a ona hrt, dok se na kraju on ne pretvori u zrno žita u gomili žita. Ona se tad pretvori u vrapca i počne da kljuca po zrnima, sve dok ga ne pronade i proguta. Od zrna zatrudni i rodi talentovanog pesnika i čarobnjaka Taliesina. To je jedan primer priča iz Mabinogijana koje sadrže božanstva iz mnogo starijih vremena i prikrivene reference na šamansku tradiciju u kojoj su se uvidi sticali korišćenjem halucinogenih napitaka i u kojoj je šaman bio u stanju da preuzme oblik životinje. Ima i drugih priča u kojima se pojavljuje slika magičnog kotla. Na primer, Bran Blagosloveni poseduje jedan kotao ponovnog rođenja, koji vraća u život poginule ratnike.

U poemi „Preiddeu Anwn“, „Trofeji iz Anvina“, Artur putuje u pakao da bi uzeo magični kotao koji ima moć ponovnog rođenja i daje neograničenu količinu hrane. Kad se mrtvi zarone u njega naglavce, oni bivaju vraćeni u život, ali ostaju nemušti. U toj poemi se anvinski kotao čuva u zamku koji se okreće, a sliku zamka ili ostrva koji se magično okreću nalazimo u mnogim kasnijim pričama o Gralu. Samo se sedam Arturovih pratilaca vraća sa tog putovanja – što je preteča motiva o nevoljama i teškoćama koje čekaju vitezove Grala. Ovde imamo prehrišćanskog Artura koji je povezan sa potragom za magičnom posudom koja se čuva u tajanstvenoj tvrđavi u kojoj mnogi njegovi ljudi pate i umiru. Ta posuda, koja ima moć obnove i u stanju je da magijskim putem stvori hranu i obilje, odgovara osobinama kasnijeg Grala.

Keltski kotao

U mnogome je keltski kotao, kao kulturni, fizički i mitski predmet, direktna i neposredna preteča hrišćanskog Grala. Reč „Kelt“ potiče od grčke reči „keltoi“. Zaista, većina pisanih informacija o Keltima potiče iz klasičnih grčkih ili rimskih izvora. Taj termin je prilično široko uopštavanje koje su Grci i Rimljani koristili da imenuju niz „varvarskih“ naroda u srednjoj i zapadnoj Evropi. Kelti koje su opisali klasični pisci, kao što su Tacit, Strabon, Julije Cezar i Plinije, bili su potomci naroda kasnog bronzanog doba i poljoprivrednika neolitskog perioda. U mnogome su oni bili prilično različiti narodi, ali su imali dovoljno lingvističkih i kulturnih srodnosti da bi se mogli podvesti pod ovaj širok termin.

Arheologija, pisani izvori i mitovi otkrivaju nam da je keltska kultura gvozdenog doba hijerarhijska, zasnovana na ratničkoj eliti sa kraljevima na vrhu lestvice. Izgleda da su gozbe i pripovedanje narodnih priča bili središnje tačke keltske kulture. Bili su to narodi sa pretežno usmenim predanjem i to je bilo tipizirano obukom njihovih svetih ljudi, druida, za koje je Cezar napisao da njihovo školovanje traje čak 20 godina i uključuje učenje napamet obimnog kulturnog i ritualnog znanja. U tom kontekstu se pojavljuju mnogi elementi prvih priča o kralju Arturu, Merlinu i Gralu.

Kao što smo već videli, kotao je opšti i važan motiv u keltskom pripovedanju. Zaista je Dagda, otac irskih bogova, imao kotao obilja koji je snabdevao hranom ratnike junake, ali kukavice ne. Taj kotao, kao slika ponovnog rođenja, obnove, plodnosti i hranjenja, tesno je povezan sa kultovima vode, pa su primerci pravih keltskih kotlova nađeni u naseobinama na vodi, gde se smatra da su ostavljeni kao darovi posvećenika. Primeri takvih darova nađeni su na Lin Kerig Bahu (*Llyn Cerrig Bach*) na ostrvu Englsiju (*Anglesey*) u močvari koja je bila deo jezera tokom gvozdenog doba. Mnogi predmeti od metala koji su tu bačeni kao ponude spadaju u oružje i ratnu opremu, ali je bilo i kotlova.

Praksa takvih ponuda je bila široko rasprostranjena u tom periodu, pa je još primera otkriveno u Temzi kod Batersija, gde je nađen jedan impresivan štit, i kod Vaterloa, gde je šlem sa rogovima bačen u reku.

I sam kotao iz Gunderstrupa bio je rastavljen i ostavljen u tresetnu močvaru kao ritualna ponuda. U Češkoj, u mestu Duhovu, jedan veliki bronzani kotao koji je sadržao nekih 2000 predmeta takođe načinjenih od bronzne, ostavljen je oko 2. ili 3. veka pre Hrista u jedan prirodni izvor po imenu Divovi izvori.

Praksa bacanja prestižnog oružja u jezera, reke i izvore, kao dar onostranom vodenom božanstvu, kasnije je našla odjek u Gospi od Jezera koja je dala Arturu njegov mač sa drugog sveta, Ekskalibur, koji je na kraju ponovo vraćen u drugi svet.

U Irskoj, mitovi govore o četiri magična predmeta, u koje spada i Dagdin kotao. Njih je u Irsku donela vilinska osvajačka rasa sa onog sveta, zvana Tuata de Danan, i u keltskoj kulturi oni su imali simboličku funkciju. Ostala tri predmeta bili su kamen sudbine, Lugovo koplje i Nuadin mač. Ti magični predmeti su osnov simbola Pehara, Koplja, Kamena i Činije, ili četiri svetinje, kako se one nazivaju u pričama o Gralu.

Hristov pehar

Hrišćanski Gral

Kao što smo videli, pojam magične posude, svetog pehara ili posude je opšti. Nalazimo ga u najranijim periodima ljudske istorije, a najosnovniji model za njega predstavlja samo ljudsko telo. Koreni priče o Gralu su u bogatoj mitologiji keltske Evrope u kojoj je magični kotao čvrsto povezan sa temama ishrane, obilja, obnove i ponovnog rođenja.

Ta moćna slika se i u usmenom i u pismenom pripovedanju isprepletala sa podjednako legendarnom figurom kralja Artura. Najveći broj istoričara se slaže da je u stvarnosti Artur najverovatnije bio keltski poglavica ili vojskovođa u periodu nakon rimskog povlačenja iz Britanije. Mogao je živeti otprilike u 5. ili 6. veku naše ere. Najstariji hroničari tog perioda, koji su pisali svoje istorije nekoliko vekova kasnije, opisuju kako su podeljenu Britaniju preplavili talasi Saksonaca i drugih došljaka. Izgleda da je Artur bio figura koja je podstakla Brite da uzvrate i postignu određeni uspeh u zaustavljanju te invazije. Na taj uspeh ukazuju legende i mitovi koji su se ispleli oko njega, neretko zamagljujući same činjenice. Normanska invazija Britanije samo je uvećala popularnost ove priče u folkloru širom Evrope. Jedan friz iznad severnih vrata katedrale u Modeni prikazuje jednu arturovsku avanturu i značajan je zato što datira između 1120. i 1140. g. To prethodi prvoj od francuskih romansi za nekoliko decenija i ukazuje da je Artur u to vreme bio dobro poznata i prepoznatljiva figura. Pre tog perioda, Artura nalazimo samo u velškim tekstovima, a najverovatnije objašnjenje njegove slave je pripovedačka tradicija barda Britanije i Bretanje.

Rast i širenje hrišćanstva u Evropi dovelo je do opčinjenosti jednom novom čudesnom posudom, peharom sjedinjenja koji se koristi u ritualu pričesti. Za rane hrišćane je pričest ili sveto sjedinjenje bilo čin sećanja na Isusa Hrista, a isto tako, što je važno, bio je to zajednički ritual koji je toj progonjenoj grupi pružao osećaj pripadnosti i solidarnosti.

Otprilike od 4. veka pa nadalje pričest će se razviti i prilično korenito promeniti i izvršiti veliki uticaj na romanse o Gralu iz 12. veka. Tokom pričesti, uzima se hleb i vino u spomen na poslednju večeru i Hristove patnje na krstu radi iskupljenja greha čovečanstva.

Kroz teološke rasprave, rodilo se uverenje da posvećeni hleb i vino zaista postaju Hristovo telo i krv. To čudo je nazvano transsubstancijacijom i ono će postati suštinski dramatski ritual u samom srcu ortodoksne rimokatoličke crkve. U srednjevekovnom društvu, jedenje posvećene hostije i pijenje iz posvećenog pehara bilo je izraz velike religiozne posvećenosti. Teme Hristove žrtve, smrti i vaskrsnuća i obećanje večnog života i spasenja za hrišćane, što je suština tog rituala, postali su novi obrazac Grala u francuskim arturijanskim romansama.

Britanski korpus

Tokom srednjeg veka, nastala je obimna literatura koja govori o istoriji Britanije i kralju Arturu i njegovim vitezovima, koja je nazvana „britanskim korpusom“. Da bismo stekli uvid kako se pojavio Gral, neophodno je da proučimo neka važne tekstove i autore tog korpusa.

Džefri od Monmauta

Istoriju britanskih kraljeva (na latinskom, *Historia Regum Britanniae*) napisao je Džefri od Monmauta 1136. g. To delo će se pokazati kao veoma uticajno i popularno u razvoju priča o kralju Arturu i vitezovima okruglog stola i na mnogo načina ono zvuči pre kao roman ili ep u prozi, u stilu Homerove „Odiseje“, nego kao istorija u današnjem smislu te reči. Izgleda da je sasvim jasno da je to delo u određenoj meri napisano da se čita kao uzbudljiva i dirljiva

priča koja dostiže svoj dramski vrhunac u opisu života i smrti kralja Artura. Džefri se oslanjao na nekoliko izvora, uključujući i delo monaha Nenijusa iz 9. veka i jedno neimenovano, ali izuzetno staro velško delo koje pominje nekoliko puta. Jasno je i da se on oslanjao na dugu keltsku tradiciju usmenog pripovedanja koju predstavlja Mabinogijan. Smatra se da je sam Džefri bio ili velškog ili bretonskog porekla i da su mu te priče bile poznate.

Njegova istorija počinje u 12. veku pre Hrista, dolaskom Bruta, praunuka Eneja iz Troje. On tvrdi da je Brut nazvao Britaniju po sebi i utvrđuje poreklo kralja Artura od mitske ličnosti Bruta. Džefri je prvi pisac koji je uzdigao Artura od uloge moćnog vojskovođe ili poglavice do položaja kralja. Misli se da je mnogo toga što je Džefri napisao bilo vođeno snažnim političkim interesima. Na kraju njegove priče, tokom vladavine Gadvaladera, Britanci su se podelili u dve grupe pod pritiskom nadirućih pagana Saksonaca. Oni koji su ostali u Britaniji i koji se danas nazivaju Velšanima povukli su se na daleki zapad Britanije, dok je druga grupa pobjegla iz današnje Britanije u severnu Francusku. (I sama reč Velšani je izvedena od saksonske reči za stranca.) Moglo bi se reći da Džefri opravdava normansku okupaciju Britanije i sugeriše da su Britanci i Normani imali zajedničku prošlost i zajedničkog neprijatelja – Saksonce.

To je moglo da zadovolji normanske kraljeve, ali je Džefrijeva knjiga takođe ostala i delo koje izražava britanski patriotizam, delo koje stvara jednu živu i upečatljivu istoriju Britanaca, koja vrvi od junaštva i vojnih uspeha. Nisu zaboravljeni ni keltski koreni predanja o Arturu, pošto u pripovedanju veoma važnu ulogu igra čarobnjak Merlin. Njegovim proročanstvima se u knjizi daje veoma značajno mesto, što pokazuje Džefrijev dramski talenat kao i dar za ulepšavanje i ugađanje čitaocima.

Vas

Jedan normanski pisac po imenu Vas (*Wace*), za koga se misli da je bio pesnik i sveštenik, upotrebio je „Istoriju britanskih kraljeva“ kao građu za svoje delo „Roman de Brut“, napisano 1155. g. Priča „Romanse o Brutu“ koja nije bila napisana na latinskom, već na dijalektu tog perioda, bila je prva od francuskih romansi. Bila je posvećena Eleonori Akvitanskoj, ženi Henrija II. I opet izgleda da je politički motiv bila njegova posvećenost Henriju, koji je hteo da pokaže da su normanski kraljevi potomci kralja Artura, pa stoga povratnici i legitimni vladari Britanije.

Vasova poetska priča kombinuje „faktografski“ materijal Džefrijevog dela sa romantičnim i viteškim elementima. Vas uvodi period mira dug 12 godina nakon Arturove pobeđe nad Saksoncima i njegovih kasnijih bitaka u Evropi. To je omogućilo nastavak avantura i fantazija koje se pojavljuju u keltskim izvorima i u kasnijim delima otvara neophodan prostor da se odigra potraga za Gralom. Vas je bio prvi pisac koji je uveo ideju okruglog stola.

Kretjen de Troa

U delu francuskog srednjevekovnog pisca Kretijena de Troa (*Chretien de Troyes*), nalazimo prvo istorijsko pominjanje Grala ili „graal“-a. U njegovom delu se Gral pojavljuje u hrišćanskom kontekstu, ali još uvek nije specifično opisan kao pehar sa poslednje večere. Njegova priča „Conte del Graal“, „priča o Gralu“, takođe poznata i kao „Perseval“ („Perceval“), kombinuje popularne narodne keltske priče o kralju Arturu sa idejom viteških ratnika i ugađene ljubavi. Može se reći da je Kretijen uneo niz inovacija u predanja o Arturu, kao i to da niz ključnih ideja o ovoj temi potiče iz njegovog dela. Njegova romansa uvodi lik Lancelota od Jezera (*Lancelote du Lac*), u to vreme novi dodatak, koji nije bio

prisutan u prvim keltskim pričama. Ljubavni trougao Artura, Lancelota i Ginevre je tema koja postaje središnja u mnogim kasnijim verzijama te priče i zasnovana je uglavnom na Kretijenovim delima. Ali, možda je i najvažnije u tom kontekstu to što on prvi koristi izraz „Graal“ koji znači upravo Gral.

Zapravo, o Kretijenu se zna veoma malo i bilo je mnogo polemika oko datuma kada se njegova priča prvi put pojavila, ali se misli da je većina njegovih dela nastala između 1170. i 1190. On je bio vezan za dvor Eleonore Akvitanske i njene ćerke, Marije od Šampanje. Romanse koje je on pisao odražavaju promene i razvoj koji se u to vreme odigravao u Evropi, a posebno u Francuskoj, u kojoj je od ne malog značaja bio i rastući značaj dokolice. Njegove su priče bile pisane, bar delimično, da zabave njegove moćne ženske pokroviteljice, otelovljujući ideje o prirodi ljubavi koje su u tom periodu bile popularne.

Normansko osvajanje Britanije 1066. značajno se odrazilo na razvoj te širenje priča kao i književnosti. Jedna od posledica susreta različitih kultura kroz rat je često, mada neočekivano, prenošenje ideja i verovanja sa jedne grupe naroda na drugu. U ovom slučaju, keltske priče o kralju Arturu naći će svoj put preko bardova i pripovedača do dvorova u Bretanji, te severnoj Francuskoj.

Najstarije keltske priče, čije tipične primere vidimo u Mabinogijanu, sadrže mnogo simbolike i metafore u svojim fantastičnim detaljima, ali je Kretjen dalje razvio psihološku složenost priča o Arturu. Borbe i nevolje kroz koje su prolazili kasniji vitezovi tragači mogu se shvatiti kao unutrašnja putovanja u kome oni nastoje da se suprotstave nevidljivim opasnostima, pa se, čineći to, na kraju sukobljavaju sa samim sobom. U tom smislu se njegovo delo može smatrati istraživačkim i namerno poučnim. I sam Artur je u tim pričama često predstavljao važnu, pa ipak perifernu figuru. Njegov dvor je polazište za izazove sa kojima se suočavaju vitezovi kao pojedinci, na primer Perseval i Gavejn. On je uzor statusa i moći, ali pre ima vladarsku ulogu nego što aktivno učestvuje u zbivanjima. U tome je glavna razlika između starih keltskih priča i kasnijih francuskih romansi.

Viteštvo

Junaštvo protagonista keltskih priča se nastavilo i u francuskim interpretacijama, ali se razvijalo i preplitalo s idealom viteštva. Poreklo reči vitez je francuska reč *chevalier*, što znači konjanik. U viteštvu se spojio niz elemenata da bi stvorio kodeks ponašanja i časti za srednjovekovne vitezove. Srčanost u bici je i dalje bila važan aspekt uloge viteza, ali ublažena posvećenošću hrišćanskom idealu i zaštitničkim odnosom prema ženama. Viteštvo je zahtevalo visok nivo poštenja, samokontrole, lojalnosti i posvećenost pravdi i milosrđu. U romansama Kretjena de Troa, uticaj nove dvorske istančanosti preplitao se sa hrabrim delima. Diskutabilno je da li su pravi srednjovekovni vitezovi zaista ostvarili takve uzvišene ideale, ali su nesumnjivo obuka i ritual proglašenja za viteza bili ekstremno religiozni i uključivali meditaciju i posmatranje sebe. Nakon što bi se prvo obučavao za paža, a potom za štitonošu, inicirani bi postajao vitez. Značajno je to što se od njega tražilo da čitavu noć provede budan u kapeli pre nego što se pričesti i pre nego što ga proglase vitezom. Bila je to počast uobičajeno rezervisana za plemstvo. Kao zemljoposednici i važne društvene figure, plemići su bili dužni da održavaju pravdu i kraljev zakon.

Iako Kretjen de Troa ne čini Gral specifično hrišćanskim predmetom, on ga smešta u hrišćanski kontekst koji će kasniji pisci potcrtati. Važnost pričešća će se odraziti u hrišćanskoj slici Grala, najsvetijeg od svih pehara. Te romanse su za nas kao ogledalo u kome se odražava društvo koje ih je stvorilo.

Kretjen de Troa je umro pre nego što je završio „Conte del Graal“, ali je njegova priča

postala toliko popularna da su nekoliko puta pokušali da je dovrše. Zagonetna priroda Grala u Kretjenovoj priči čini njegovo poreklo nedokučivim i uvećava njegovu već ionako misterioznu auru. Na kraju priče, Perseval nije uspeo da izleči Kralja Ribara i pustu zemlju, zato što nije progovorio dok je posmatrao procesiju Grala. Jedan pustinjač mu je naknadno objasnio da je trebalo da pita za svrhu Grala i smisao procesije.

U priči ima izvesnih indicija da bi Perseval, da je pisac uspeo da dovrši svoje delo, uspešno okončao potragu za Gralom i da bi, postavljajući to ritualno pitanje, izlečio Kralja Ribara, okončao njegovu patnju i obnovio njegovu vladavinu. Međutim, to je pretpostavka i ta priča ostavlja mnoga pitanja nerešena i nerasvetljena.

Ideja Grala daje Arturovim vitezovima jednu duhovnu, hrišćansku dimenziju, koja bi trebalo da izrazi srednjevekovne ideale o ponašanju i verovanjima savršenog viteza. Od vitezova tog vremena se očekivalo da učestvuju u svetim krstaškim ratovima, pa je slika hrišćanskog vojnika u pohodu imala solidnu osnovu u stvarnom životu srednjevekovnih ljudi.

Uglađena ljubav

Zamisao uglađene ljubavi značajno je uticala na priče o Arturu, a posebno na delo Kretijena de Troa. Kao i viteštvo, i ona je bila ideal koji se razvio u višim evropskim slojevima u doba krstaških ratova. Suštinski romantična ljubav je po intenzitetu i značaju skoro podignuta do religioznog nivoa. Po svojoj prirodi, uglađena ljubav je u sebi imala jedan preljubnički aspekt. Žena koja bi dospela u žižu uglađene ljubavi bivala je uzdizana i poštovana i postajala predmetom potpunog obožavanja za onog ko je u nju zaljubljen. Lancelot je voleo Ginevru na taj način, ali je znao da je ona ujedno i žena kralja Artura i kraljica i to ga je iznutra izjedalo. Izgleda da je Kretijen de Troa neke svoje ideje preuzeo od rimskog pesnika Ovidija, koji je ukazivao na to da bi ljubavlju trebalo da vlada kodeks ponašanja po kome bi onaj koji voli trebalo da pokloni celo svoje biće objektu svoje privrženosti.

Trubaduri

Tokom 12. i 13. veka, u oblasti Langdok, na jugu Francuske, pojavio se posve novi stil poetskog izražavanja, koji beše usredsređen na velike teme uglađene ljubavi i romanse. Taj umetnički pokret bio je posebno povezan sa putujućim pevačima te oblasti, poznatijim pod imenom trubaduri.

Rober de Boron

Nakon dela Kretijena de Troa, najznačajnija promena u književnosti u pogledu Grala jeste njegova izričita hristijanizacija, koju je doneo Rober de Boron (*Robert de Boron*). U njegovim pričama Gral postaje pehar Josifa iz Arimateje, koji je sam Hrist koristio prilikom poslednje večere i u koji je Josif kasnije uhvatio Hristovu krv. I opet se datiranje tih dela pokazalo spornim, ali se u celini smatra da su ona napisana u periodu između 1200. i 1210. U njih spadaju *L'Estoire du Graal* (Romansa o istoriji Grala), *Josif iz Arimateje*, *Merlin i Perseval*. Dok je Kretijen de Troa uveo ideju Grala u kontekst arturijanskih priča, Rober de Boron stavlja Gral u središte pripovedanja. On priča priču o Arturovom životu, ali počinje i završava svoj prozni ciklus pričom o Gralu i njegovom značaju.

Mnogo materijala koji nalazimo u njegovoj verziji priče o Gralu uzeto je iz dela koja su poznata kao apokrif, ili apokrifna jevanđelja. U osnovi, to su bili hrišćanski tekstovi koji su izostavljeni iz Biblije kad je ona finalizirana kao celina u 2. veku naše ere. Pre toga, postajao je čitav korpus spisa koji je imao veze sa Starim i Novim zavetom. Iako nisu uključena u tu verziju Biblije, mnoga od tih dela su preživela, a neke priče iz Starog zaveta bile su uključene u Apokrifne u Bibliji engleskog kralja Jakova (*James*). Materijal koji se odnosio na Novi zavet, iako je zvanično napušten, nije nestao i postao je veoma popularan kada je

preveden sa grčkih i latinskih izvora na žive jezike, kao što su bili engleski, francuski i nemački. Takođe su bile dobro poznate neke verzije tih tekstova prepevane u stihove u 12. veku u Francuskoj.

Ranije je mnogo religiozne literature bilo dostupno samo sveštenstvu koje je znalo latinski i većina ljudi nije mogla da je čita. Sa rastom pismenosti među stanovništvom, koje je bilo sklonu hrišćanskoj literaturi, te priče su procvetale. Rober de Boron je uspešno kombinovao te religiozne izvore sa popularnim pričama o viteštvu i avanturama vitezova kralja Artura. Stapanjem tih elemenata, Rober de Boron je takođe uspeo da svom delu udahne atmosferu autoriteta i verovatnoće koja utiče na njegov literarni stil. On pripoveda kao da se radi o istoriji i teži jednom novom nivou autentičnosti, oslanjajući se na hrišćanske tekstove. Međutim, kao što smo videli, to nije prvi put da su se činjenice i imaginacija stopili u priči o Gralu.

Ciklus Vulgate

Misli se da je jedna grupa cistercinskih monaha stvorila veliki i sveobuhvatni ep poznat kao „Ciklus Vulgate“, poznat takođe i pod imenom „Proza o Lancelotu“. Ovo anonimno delo je nastalo negde između 1210. i 1240. i ono iznosi istoriju Grala i kralja Artura sa zavidnom dubinom. Počev od porekla samog Grala, povezanog sa životima Hrista i Josifa iz Arimateje, ono se fokusira na središnji lik Lancelota, koga je na Arturov dvor uveo Kretijen de Troa. „Ciklus Vulgate“ se završava smrću Lancelota, Artura i Ginevre. Naglasak je stavljen na to da se utvrdi plemenito poreklo Lancelota kao najboljeg viteza na svetu.

U ovoj priči, Lancelota je delovanje magičkog napitka navelo na to da pomisli da je Elejn, devica Grala, njegova prava ljubav Ginevra. Oni spavaju zajedno i Elejn zatrudni. Rezultat te obmane je da Elejn rađa Galahada kome je suđeno da uzme Gal i oslobodi kraljevstvo njenog oca od kletve koja ga je pretvorila u pustu zemlju. Ali, Galahadovo iskustvo pri pogledu na Gal je toliko snažno da on umire u viziji duhovne ekstaze, pa ruka bez tela odnosi na nebo i Gal i koplje legionara Longina, odnosno koplje koje je probolo Hristov bok na krstu.

Parcifal

Od svih verzija priče o Gralu, možda je najneobičnija i najposebnija interpretacija nemačkog pesnika Wolframa fon Ešenbaha (*Wolfram von Eschenbach*). Njegova romansa „Parcifal“, napisana između 1210. i 1220. najviše se razlikuje u opisu oblika koji uzima Gal. Ranije je on ponekad bio opisivan kao plitka zdela, ali uglavnom kao šolja, pehar ili činija. Ešenbah postavlja svoj Gal u zamak Munsalveš, što verovatno znači Planina Spasenja, gde ranjenog kralja hrani Gal u obliku kamena. Gal u obliku kamena može da proizvede hrane i pića u neograničenoj količini i Parcifal učestuje u gozbi u Munsalvešu. On takođe ima moć da podari mladost i produži život onima koji ga vide. Postoji i nagoveštaj da on može da donese fizičko vaskrneće i kaže se da ima moć da povрати Feniksa u život nakon što se ovaj pretvori u pepeo. U Ešenbahovom delu ima mnogo uticaja sa Istoka, a neki su tumačili njegov kameni Gal kao kamen mudrosti. Traganje za tim magičnim kamenom postalo je samo po sebi velika avantura za srednjevekovne alhemičare koji su verovali da on može da proizvede zlato kad se iskombinuje sa običnim metalima. Alhemičari su se bavili nečim što su nazivali Velikim Delom, čiji je najviši cilj, za neke, bio postizanje duhovnog savršenstva i sjedinjenje sa Bogom. U tom smislu je kamen važan katalizator i posrednik između neba i zemlje, što je uloga koja, naravno, ima odjeka u ideji Grala.

Ešenbahova priča se usredsređuje na plemenito poreklo i priču o karakteru po kome nosi ime i na ispunjenje njegove individualne sudbine. Parcifalov otac Gahmuret doživljava egzotične

i uzbudljive avanture putujući u Vavilon gde se upušta u vezu sa paganskom kraljicom Belakejnom od Zazamanka. Gahmuret je napušta i vraća se na Zapad gde se ženi i dobija sina Parcifala. Ali, on se vraća na Istok da bi pomogao jednom starom prijatelju, Baruku od Bagdada, i gine u borbi sa Vaviloncima. Naravno, izvor i inspiracija za veliki deo tog materijala bili su krstaški ratovi. Usred nasilja i ratnih sukoba između krstaša i Saracena, dolazilo je do prirodne razmene i to se odrazilo u Ešenbahovoj priči.

Malori

Od svih ljudi koji su pričali i prepričavali epiku o Arturu, možda je od svih pisaca najobuhvatniju verziju te priče stvorio Tomas Malori (*Thomas Malory*). Iako je njegovu verziju poprilično preuredio izdavač Viljem Kakston (*Caxton*), ona je za mnoge, uključujući i pisce i pesnike 18. i 19. veka, postala završna verzija priče o životu i smrti kralja Artura i potrazi za Gralom koja je povezana sa njim. Izgleda da je Malori izuzetno dobro poznao literaturu o toj temi, ali se posebno oslanjao na „Ciklus Vulgate“. Smatra se da je on pretvorio taj materijal u uzvišenu, dramatičnu, akcijom ispunjenu avanturu. Dostignuća i heroizam Arturovih vitezova postavljeni su u romantičan i viteški kontekst. To je u žestokoj suprotnosti sa životnim okolnostima samog Malorija u vreme kada je sastavljao prvu zbirku priča o Arturu. Bio je okoreli kriminalac, koji je izdržavao kaznu u Njugejt zatvoru u Londonu i koji je tokom svog života bio optuživan za niz raznih zločina. Suđeno mu je za ubistvo, silovanje, pljačku, iznuđivanje i krađu stoke. Malori je zatvaran osam puta, na periode od nekoliko dana pa do dve i po godine. U dva slučaja je pobjegao iz zatvora: prvi put preplivavši rov u zatvoru Kolšil 27. jula 1451, a drugi put probivši se iz zatvora Kolčester oktobra 1454. Dok je ležao u zatvoru Njugejt, napisao je niz knjiga koje je završio 1470. Njih je 1485. sakupio i izdao Viljem Kakston pod zajedničkim naslovom „Le Morte D’Arthur“. Kakston je ujednačio knjige koje je napisao Malori, sastavljajući od izvornog materijala jednu koherentnu priču.